

อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนจากการตีความของนักศึกษา

Social and Culture Identities of Asian Countries from the Interpretation of Students

วิศรุต ตันติพงศ์อนันต์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนกับการตีความของนักศึกษา 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย จำนวน 400 ตัวอย่าง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสอบถามตามวิธีของลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert's scale) จำนวน 56 ข้อ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 8 ข้อ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA) ด้วยวิธี Stepwise นำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยมีระดับการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับการตีความของนักศึกษา เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว ($\beta = .314$) การแต่งกาย ($\beta = .156$) ประเพณี ($\beta = .144$) ศาสนา ($\beta = .108$) ศิลปะการแสดง ($\beta = .104$) และ อาหาร ($\beta = .101$) ตามลำดับ และผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้กับ

นักศึกษาได้ในทุกระดับการศึกษาในอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนต่อไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม / กลุ่มอาเซียน / การตีความของนักศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study social and cultural perceptions in the Asian countries of students; 2) study the relationship between society and culture in Asian countries with the interpretation of students; 3) study the factors affecting the interpretation of society and culture in Asian countries. This research employed the mixed method. Sampling was done on 400 students of a private university in Thailand. The anonymous questionnaires comprised fifty-six items on five-point Likert scales and an interview test of 8 items. The data received were calculated and analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean and standard deviation) and inferential statistics ANOVA and Multiple Regression Analysis (MRA). The researchers used computer program to analyzed data.

The results of the study showed that the sample perceived Asian society and culture at a high level and that society and culture in Asian countries was related with the interpretation of students, and the multiple regression analysis results revealed the students interpretation were: tourist attraction with a beta coefficient of .314, dress with a beta coefficient of .156, tradition with a beta coefficient of .144, religion with a beta coefficient of .108, performing arts with a beta coefficient of .104 and food with a beta coefficient of .101 respectively at a .01 significance level. These research results can be used to develop every student for the knowledge for the perceived identities of society and culture in Asian countries.

KEYWORDS: SOCIAL AND CULTURE IDENTITIES / ASIAN COUNTRIES / INTERPRETATION OF STUDENTS

บทนำ

จุดมุ่งหมายของนโยบายรัฐบาล คือ “เพื่อนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนปี 2558 อย่างสมบูรณ์ โดยสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม และด้านการเมืองและความมั่นคง” โดยมีนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก และมีนโยบายต่าง ๆ เพื่อเร่งดำเนินการตามข้อผูกพันในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งภายในและภายนอกภูมิภาค นอกจากนี้ ยังมีนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกหลายประการเพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (กรมอาเซียน, 2555)

“ASEAN” เป็นคำย่อมาจาก “Association of South East Asian Nations” หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและเป็นตัวอย่างของการรวมตัวของกลุ่มประเทศที่มีพลังต่อรองในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าของอาเซียนมีปัจจัยจากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างรัฐสมาชิก อันก่อให้เกิดบรรยากาศที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อความร่วมมือระหว่างกัน ทำให้สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนผ่านจากสภาวะแห่งความตึงเครียดและการเผชิญหน้าในยุคสงครามเย็นมาสู่ความมีเสถียรภาพ ความมั่นคงและความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ในปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับอาเซียนในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคง ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับกฎบัตรอาเซียน และนโยบายของรัฐบาลไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มประเทศอาเซียน โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคง ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อสร้างประชาคมอาเซียน ให้เป็นดินแดนแห่งความสงบสุข สันติภาพ และมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

หลังจากที่อาเซียนมีการรับรองกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) โดยผู้นำอาเซียนเห็นชอบให้มีการจัดตั้ง ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งประชาคมอาเซียน หมายถึง 3 เสาหลัก (Pillars) ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นหนึ่งในเสาหลักของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายร่วมกันบนความเหมือนและความแตกต่างในสังคมอาเซียน อันมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากร

มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม โดยเน้นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ (1) การพัฒนาสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (2) การพัฒนาการฝึกอบรม การศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่า การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองทางสังคม (3) การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ (4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (5) การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค ทั้งนี้มีการกำหนด “แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ค.ศ. 2009–ค.ศ. 2015” ซึ่งมีประเด็นหลัก คือ (1) สร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน เสริมสร้างความเสมอภาค และการพัฒนามนุษย์ และการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ และการป้องกันและจัดการภัยพิบัติ (2) แก้ไขผลกระทบต่องานอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถแข่งขันได้ดีและมีระบบการป้องกันทางสังคมที่เพียงพอ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมแรงงาน และเสริมสร้างความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สวัสดิการสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสาธารณสุข (ปัญหาที่มากับโลกาภิวัตน์ เช่น โรคระบาด โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ) (3) ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง โดยมีกลไกที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์สำหรับการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ตลอดจนการป้องกันและบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (4) เสริมสร้างรากฐานที่จะนำไปสู่ประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งจะเป็นภูมิภาคที่ประชาชนตระหนักถึงอัตลักษณ์ (identity) ร่วมกันของภูมิภาคท่ามกลางความหลากหลายทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งอัตลักษณ์อาเซียนมีความหลากหลายด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียน ทำให้รู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อมของประชาชนในแต่ละประเทศ ให้มีประโยชน์ต่อการติดต่อ สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ทางวัฒนธรรมของชาติ สร้างความภาคภูมิใจในประเทศชาติของตน และภูมิภาคร่วมกัน จากการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับและวงการต่าง ๆ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกัน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกันและกันหรือการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมและสนเทศ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2556)

ความสำคัญทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในความเป็นชาติ ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน และเป็นตัวกำหนดการกระทำบางอย่างในชุมชนว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม การรับรู้ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญ

สำหรับการอนุรักษ์สังคมไทยไว้ การรับรู้ทางสังคมเป็นกระบวนการรับรู้ รู้จักและทำความเข้าใจบุคคลที่อยู่รอบตัวเราในสังคมเพื่อจะมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง การศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนจากการตีความของนักศึกษานั้น จะทำให้สามารถค้นพบปัจจัยทางด้านอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยได้ โดยการตีความมีแนวความคิดเกี่ยวกับการอ่านเพื่อให้เข้าใจความหมาย ความคิดสำคัญของเรื่อง ความรู้สึก และอารมณ์ การตีความของทุกคนอาจไม่ตรงกันเสมอไป โดยในกระบวนการตีความนั้น ผู้ตีความจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการแปลความ จับใจความสำคัญ การสรุปความ รวมทั้งการเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ของข้อความ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของไทยในการสร้างความเข้าใจพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี ให้นักศึกษาได้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ท้องถิ่น แล้วนำมาสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนกับการตีความของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน

การทบทวนวรรณกรรม

ปี พ.ศ. 2510 เกิดความตึงเครียดและขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างประเทศที่สนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับประเทศที่ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ตลอดจนความขัดแย้งด้านดินแดนระหว่างประเทศ ทำให้ ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยในสมัยนั้น ได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จังหวัดชลบุรี บ้านพักรับรองบนชายหาดบางแสนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี นำมาสู่การลงนามก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) ในปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) เพื่อก่อตั้งอาเซียน ณ วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510

นับได้ว่า ประเทศไทยเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็นบ้านเกิดของอาเซียนอย่างแท้จริง โดยมีสมาชิกประเทศผู้ก่อตั้งรวม 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และต่อมาอีก 5 ประเทศเข้าร่วมในเวลาต่อมา ได้แก่ บรูไน ดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสหภาพพม่า และ

ราชอาณาจักรกัมพูชา จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552 ที่อำเภอชะอำ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “ปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียนปี ค.ศ. 2009-2015” ซึ่งครอบคลุมแผนงานการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ทำให้อาเซียนมีแผนงานรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนครบทั้ง 3 เสา โดยแผนงานมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร มีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม และได้กำหนดกิจกรรมความร่วมมือที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนามนุษย์ (Human development) (2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social welfare and protection) (3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social justice and rights) (4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental sustainability) (5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity) และ (6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the development gap) จากการเกิดอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังกล่าว ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนของแต่ละประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศอย่างแท้จริง

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนิยามตนเอง หรือทำเป็นเอกลักษณ์ของตนโดยยึดถือบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นนอกจากตัวเองเป็นหลักหรือหมู่คณะ ได้ชื่อว่าถือเพื่อนหรือหมู่คณะเป็นอัตลักษณ์อันเดียวกัน อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจก (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective identity) (Haj-Yehia & Erez, 2018; Jenkins, 1996) โดยอัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่า “เหมือนกัน” และคำว่า อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ความคิดความรู้สึกที่ปัจเจกมีต่อตนเองว่า Ego identity ส่วนภาพของปัจเจกผู้นี้ในสายตาคนอื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เขาเรียกว่า Personal identity ซึ่งทุกสังคมมีกระบวนการ-

แจ่มแจ้ง และระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป ส่วนอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล ได้แก่ สถานภาพทางสังคม อาทิเช่น อาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่นั่นเอง และในทางสังคมวิทยาซึ่งเชื่อมโยงเรื่องของทัศนคติที่มีต่อตัวตน หรือเอกลักษณ์ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรม ความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย ด้านเมืองหลวง ด้านศาสนา ด้านประเพณี ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย ด้านอาหาร ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และด้านศิลปะการแสดง

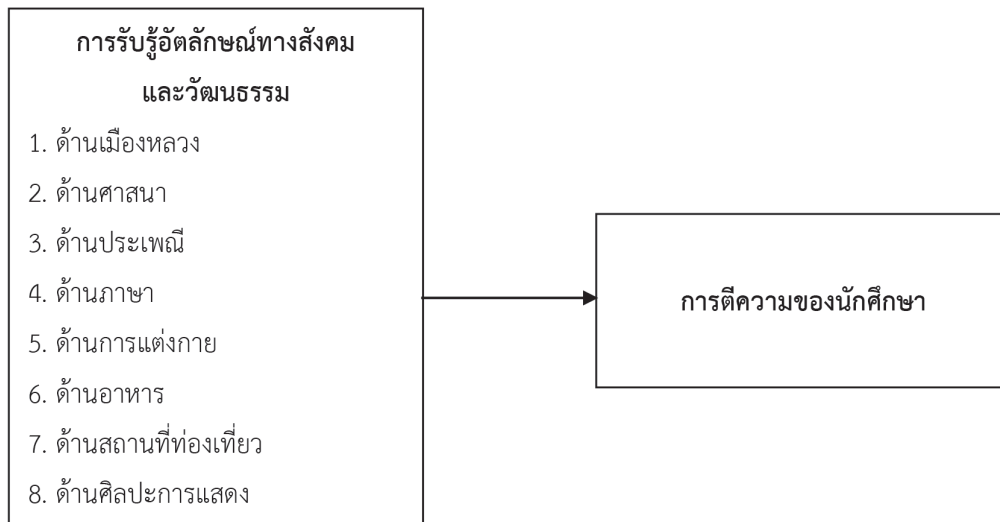
การตีความด้านสังคมและการตีความด้านวัฒนธรรมเป็นการกระทำที่ต้องอาศัยกระบวนการทัศนในการช่วยทำความเข้าใจ (Winthrop, 1991) ได้แก่ ตัวแบบสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรม ตัวแบบการละคร ตัวแบบแนวโน้มเชิงปฏิบัติการตีความเป็นการนำองค์ประกอบของปรากฏการณ์ทางสังคมมาศึกษามาสร้างขึ้นใหม่ โดยใช้จินตนาการของผู้ศึกษา ซึ่งทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้น ฐานคติตีความทางสังคม (Husted, 2005) โดยมีแนวทางการตีความทางสังคมและวัฒนธรรมได้ 2 ระดับ คือ 1) การเข้าใจความหมายเกี่ยวกับการกระทำของปัจเจกบุคคล 2) การเข้าใจเกี่ยวกับแบบแผนของการปฏิบัติการทางสังคม ที่จะระบุถึงอัตลักษณ์ของแต่ละคนที่ต่างกันไปที่อยู่ในสังคมและวัฒนธรรมที่เหมือนกันและที่แตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Stryker (1991) ศึกษาเรื่องการตีความของอัตลักษณ์ของบุคคลที่กล่าวถึง อัตลักษณ์ (Identity) นั้นเป็นหน่วยเล็ก ๆ ในการศึกษาทางสังคมวิทยาซึ่งเชื่อมโยงเรื่องของทัศนคติที่มีต่อตัวตนหรือเอกลักษณ์ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมอันเกิดจากบทบาทของบุคคล ที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของสิ่งที่จะศึกษา โดยการศึกษาอัตลักษณ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้นส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ด้านสังคมของพลเมืองนั้น ๆ ในด้านความเป็นมาของเมืองที่อยู่อาศัย การนับถือศาสนาของประชากร ประเพณีและภาษาท้องถิ่น การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ สถานที่ท่องเที่ยวและการมีศิลปะการแสดงเฉพาะถิ่น

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับข้อมูลจากงานวิจัยของ Stryker (1991) ที่ศึกษาเรื่องการตีความของอัตลักษณ์ของบุคคล สามารถอธิบายการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างชัดเจน อีกทั้งผลงานของ Winthrop (1991) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การตีความด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการกระทำที่ต้องอาศัยกระบวนการทัศนในการช่วยทำความเข้าใจ เช่น ตัวแบบสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรม ตัวแบบการละคร ตัวแบบแนวโน้มเชิงปฏิบัติการตีความเป็นการนำองค์ประกอบของปรากฏการณ์ทางสังคมมาศึกษามาสร้างขึ้นใหม่ ผู้วิจัยได้นำความรู้จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีของอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่

นำมากำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ระบุถึงตัวแปรอิสระ (Independent variables) และตัวแปรตาม (Dependent variables) ของอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนจากการตีความของนักศึกษา ดังแผนภาพ 1

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน
จากการตีความของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed method) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) ที่เก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อสิ้นภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยมีข้อคำถามจำนวน 56 ข้อ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert's Scale) (Frederick & Lori-Ann, 2012) กำหนดเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับ คือน้อยที่สุด = 1.00-1.80, น้อย = 1.81-2.60, ปานกลาง = 2.61-3.40, มาก = 3.41-4.20, มากที่สุด = 4.21-5.00 และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทำโดยการสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาคำถามรายข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.6 (Covington, 1992) ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของตัวแปรด้านเมืองหลวง ด้านศาสนา ด้านประเพณี ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย ด้านอาหาร ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านศิลปะการแสดง และการตีความของนักศึกษา เท่ากับ 0.874 0.836

0.941 0.924 0.945 0.889 0.928 0.958 และ 0.924 ตามลำดับ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Schumacker & Lomax, 2010)

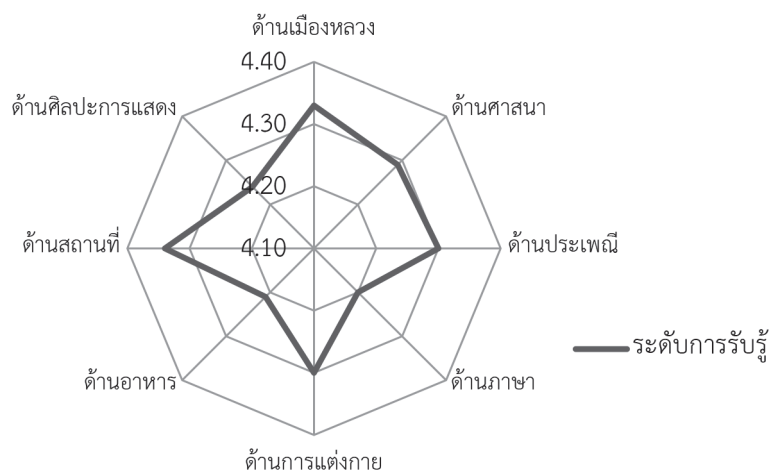
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย จำนวน 4 แห่ง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จากการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบประชากร ของ W.G. Cochran (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2557) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 ตัวอย่าง แต่เพื่อความแม่นยำของข้อมูลในการเก็บตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง และทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยที่เป็นตัวแทนจากมหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยละ 3 คน รวมเป็น 12 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากข้อคำถามที่เกี่ยวกับการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมใน 8 ประเด็น ได้แก่ การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านเมืองหลวง การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านศาสนา การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านประเพณี การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านภาษา การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านอาหาร การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านสถานที่ท่องเที่ยว และการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) จากค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สถิติอ้างอิงใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่มีค่าสำคัญที่น้อยกว่า 0.05 และการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA) ของการตีความของนักศึกษา ด้วยวิธี Stepwise และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับงานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนจากการตีความของนักศึกษา” ดังนี้

ผลการวิเคราะห์การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษาได้แก่ การรับรู้อัตลักษณ์ด้านเมืองหลวง การรับรู้อัตลักษณ์ด้านศาสนา การรับรู้อัตลักษณ์ด้านประเพณี การรับรู้อัตลักษณ์ด้านภาษา การรับรู้อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย การรับรู้อัตลักษณ์ด้านอาหาร การรับรู้อัตลักษณ์ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และการรับรู้อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง แสดงผลดังภาพ 1

ภาพ 1 การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษา

จากภาพที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.27$, $S.D.=.867$) โดยวิเคราะห์เป็นรายด้านแล้วพบว่า การรับรู้อัตลักษณ์ด้านสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด ($\bar{X}=4.34$, $S.D.=.886$) รองลงมา ได้แก่ การรับรู้อัตลักษณ์ด้านเมืองหลวง ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=.801$) การรับรู้อัตลักษณ์ด้านประเพณี ($\bar{X}=4.30$, $S.D.=.814$) การรับรู้อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย ($\bar{X}=4.30$, $S.D.=.948$) การรับรู้อัตลักษณ์ด้านศาสนา ($\bar{X}=4.29$, $S.D.=.811$) การรับรู้อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=.878$) การรับรู้อัตลักษณ์ด้านอาหาร ($\bar{X}=4.21$, $S.D.=.887$) และการรับรู้อัตลักษณ์ด้านภาษา ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=.885$) ตามลำดับ ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนกับการตีความของนักศึกษาโดยการใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่มีค่านัยสำคัญที่น้อยกว่า 0.05 โดยผลการวิเคราะห์พบว่า อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 8 ปัจจัย

มีความสัมพันธ์กับการตีความของนักศึกษาของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความสัมพันธ์กับการตีความของนักศึกษา

อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม	F	p-value	ผลลัพธ์
ด้านเมืองหลวง	84.748	.000	ยอมรับ
ด้านศาสนา	74.741	.000	ยอมรับ
ด้านประเพณี	89.033	.000	ยอมรับ
ด้านภาษา	114.780	.000	ยอมรับ
ด้านการแต่งกาย	59.847	.000	ยอมรับ
ด้านอาหาร	33.604	.000	ยอมรับ
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	124.693	.000	ยอมรับ
ด้านศิลปะการแสดง	76.568	.000	ยอมรับ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน ด้วยสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple linear regressions) วิธี Stepwise โดยปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถทำนายได้ในระดับดี และจากการทดสอบการเกิดสถานะ Multicollinearity ด้วยการหาค่าสหสัมพันธ์ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และพบว่า ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) เท่ากับ 0.758 หรือคิดเป็นร้อยละ 75.8 ดังตารางที่ 2 และสามารถเขียนในรูปสมการถดถอย ดังนี้

$\hat{Y} = .314X_7 + .156X_5 + .144X_3 + .108X_2 + .104X_8 + .101X_6$; $R^2 = 0.758$, $SE = 0.378$ และสามารถเขียนเป็นสมการเชิงพรรณนา ได้แก่ การตีความของนักศึกษา = .314 สถานที่ท่องเที่ยว + .156 การแต่งกาย + .144 ประเพณี + .108 ศาสนา + .104 ศิลปะการแสดง + .101 อาหาร; $R^2 = 0.758$, $SE = 0.378$

ตาราง 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีอิทธิพลจากการตีความของนักศึกษา

ตัวแปร	b	S.E.B	Beta	t	p-value
สถานที่ท่องเที่ยว	.314	.172	.302	6.850	.000
การแต่งกาย	.156	.041	.228	5.656	.000
ประเพณี	.144	.039	.132	3.723	.000
ศาสนา	.108	.044	.135	3.256	.000
ศิลปะการแสดง	.104	.035	.099	3.076	.000
อาหาร	.101	.058	.015	4.047	.000
R=0.811 R ² =0.758 F = 126.231 a=-.645 S.E=0.378					

ผลการสังเคราะห์ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีการตีความอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนได้อย่างถูกต้อง และมีความเข้าใจเป็นอย่างดี เพราะจากการรับรู้จากการศึกษาในมหาวิทยาลัย สื่อการเรียนการสอน และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการสนับสนุนให้ความรู้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยเกี่ยวกับผลกระทบของปัจจัยทั้ง 6 ตัวแปร ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณี ด้านศาสนา ด้านศิลปะการแสดง และด้านอาหาร ที่มีผลต่อความตีความของนักศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ค้นพบในสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple linear regressions) ดังตารางที่ 2

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนของนักศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการรับรู้ด้านสถานที่และด้านเมืองหลวงมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับ ประภัสรา โคตะขุน (2558) ที่ทำวิจัยเรื่องวัฒนธรรมกับอาเซียนที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้วัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวของเมืองหลวงมากที่สุด อาจมาจากการรัฐบาลให้การประชาสัมพันธ์มากกว่าเมืองรอง ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนกับการตีความของนักศึกษานั้น ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ที่พบว่า การรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน ประกอบด้วย 8 ปัจจัย ได้แก่ ด้านเมืองหลวง ด้านศาสนา ด้านประเพณี ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย ด้านอาหาร ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และด้านศิลปะการแสดง มีความสัมพันธ์กับการตีความของนักศึกษาที่สอดคล้องกับ Stryker

(1991) ที่กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ทางสังคมในด้านวัฒนธรรมศาสนา ด้านประเพณี ด้านการแต่งกาย ด้านอาหารมีผลต่อการตีความของบุคคลโดยทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ และ ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและ วัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน ด้วยสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple linear regressions) วิธี Stepwise โดยการนำตัวแปรอิสระเข้าสมการทั้ง 8 ตัวแปร สมการถดถอย ของการตีความของนักศึกษาได้ 6 ตัวแปร ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณี ด้านศาสนา ด้านศิลปะการแสดง และด้านอาหาร ซึ่งสมการถดถอยที่ได้ สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตีความของนักศึกษาได้ร้อยละ 75.8 และ สมการถดถอยที่ได้ ความแปรปรวนเท่ากับ 0.378 ซึ่งสอดคล้องกับ Jenkins (1996) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสังคมของแต่ละพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว การแต่งกายของชาวพื้นเมือง ประเพณี ศาสนา ศิลปะการแสดง และด้านอาหาร ล้วนแต่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการตีความของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล และยังสอดคล้อง กับผลการสังเคราะห์ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ของกลุ่ม ตัวอย่างที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่าผลกระทบของปัจจัยทั้ง 6 ตัวแปร ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณี ด้านศาสนา ด้านศิลปะการแสดง และด้านอาหาร ที่มีผล ต่อความเข้าใจของนักศึกษาด้วยเช่นกัน ส่วนการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ของประเทศในกลุ่มอาเซียนในด้านเมืองหลวง และด้านภาษาไม่มีผลต่อการตีความของบุคคล โดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ Stryker (1985) ที่พบว่า อัตลักษณ์ทางสังคมในด้านวัฒนธรรม ศาสนา ด้านประเพณี ด้านการแต่งกาย ด้านอาหารมีผลต่อการตีความของบุคคลโดยทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การตีความของนักศึกษาที่มีต่ออัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่ม อาเซียน จากการที่ผู้วิจัยได้นำปัจจัยของ Stryker (1985) ที่ได้กล่าวถึงการรับรู้อัตลักษณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านความเป็นมาของเมืองที่อยู่อาศัย การนับถือศาสนาของ ประชากร ประเพณีและภาษาท้องถิ่น การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ สถานที่ท่องเที่ยวและ การมีศิลปะการแสดงเฉพาะถิ่นมาศึกษานั้น ทำให้สามารถค้นพบปัจจัยสำคัญของการตีความของ นักศึกษาแบบใหม่ที่ประกอบไปด้วย ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณี ด้านศาสนา ด้านศิลปะการแสดง และด้านอาหาร ที่ผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของนักศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ชัดเจนมากขึ้น และสามารถปัจจัยที่ค้นพบไปใช้พัฒนาเป็นองค์ความรู้

ใหม่ให้กับนักศึกษาได้ในทุกระดับการศึกษาในอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ตัวแปรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการตีความของนักศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายถึงตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความสัมพันธ์ได้ประมาณร้อยละ 75.8 ที่เหลือเป็นอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้นการท้าววิจัยในครั้งต่อไปจึงควรพิจารณานำตัวแปรอื่นที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการตีความของนักศึกษามาศึกษาเพิ่มเติม เช่น ระดับสติปัญญาของผู้รับรู้ ระดับการศึกษาของผู้ถ่ายทอดอัตลักษณ์และวัฒนธรรม นโยบายของรัฐบาลแต่ละประเทศที่จะทำการส่งเสริมการเรียนรู้อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อให้ในตัวแปรที่จะสามารถอธิบายถึงการตีความของนักศึกษาได้มากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2557). *Structure Equation Model by AMOS*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมอาเซียน. (2555). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)*. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/other-20130128-161036-636094.pdf>.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2556). *ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.)
- ประภัสรา โคตะขุน. (2558). *วัฒนธรรมกับอาเซียน*. สืบค้นจาก <http://prapasara.blogspot.com/2011/09/active-learning.html>

ภาษาอังกฤษ

- Covington, M. V. (1992). *Making the grade: A self-worth perspective on motivation and school reform*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frederick, J. G., & Lori-Ann, B. F. (2012). *Research method for the behavioral sciences* (4th ed.). Wadsworth: Cengage Learning.
- Haj-Yehia, K., & Erez, M. (2018). The impact of the ERASMUS program on cultural identity. *Journal of Women's Studies International Forum*, 70, 32-38.

- Husted, B. W. (2005). Culture and ecology: A cross-national study of the determinants of environmental sustainability. *Management International Review*, 45(3), 349–371.
- Jenkins, R. (1996). *Social identity*. London and New York: Routledge.
- Schumacher, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd ed.). New York: Taylor & Francis Group.
- Stryker, S. (1991). *Symbolic interaction and role theory: Handbook of social psychology*. New York: Random House.
- Winthrop, H. R. (1991). *Dictionary of concepts in cultural anthropology*. New York: Greenwood.

.....
ผู้เขียน

วิศรุต ตันติพงศ์อนันต์ อาจารย์ประจำสาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
อีเมล: hr@siam.edu